

42.19(AEX)
A 29

P15606

essr jlarkomdgial us awə iqou
::: asubtropikaṗ uəsharta:::

~~522~~
~~597~~

~~AS0023~~
~~243~~

adapa jlabzia

agronom p. s. nazarov

P15606

aqua 1934 §

itnaṗt zegiæiddkəla ajaakəra subtropikkua rçara
çaradəula ailkaara inṣtiṭut.

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
АБХАЗИИ ИМ. И. Г. ПАЛАСКИЕ

ესი ლიტონგისი უკრძალ
საბჭოთაო საზღვარი
საბჭოთა საზღვარი

საბჭოთა საზღვარი

საბჭოთა საზღვარი

საბჭოთა საზღვარი

აპლიტ № 109-ა.

ატირავ 750.

აზაკავ № 989.

ირკიოპხიტ აგაზეტკუა „სოვეტსკაია აბხაზეი“ „აფსნო ვაფლი“
რკიოპხიერტა აგნო.

adapa jlabzia

adapa jlabzia (latîn bəzlala iaxižəup laurus nobilis) rajak idəuxəua çlam, agələra aiuoiğ 8-10 m. rqnəza, iğaxoiğ 30-50 san., amaxukua iaşanə rəzhaaiğ, iyonə iaɣxpəanə igələua çloup, aɣa çacəup, iqapɣjikou, aboukua rəxuɣə kɣa-
wəup, qapsara rəkuzam, inaunə, rəqar kuara-
çanə, iɣpanə iouuouanə; rəpşrə rəçqala iaɣ-
ckianə, xaxi eha iɣualnə altkua dəuɣamkua,
xpɣiazarla 4-6 raqra, afamsia pşra rəmanə abouə
əyəcra içagələup. ałər—aca apşroup iamou,
apşrə eikua—cərcəup. ari iyqarəu çloup, ui
zaxižəu, alt arbaou zɣəlua xazəup, alt arcənə
zɣəlua xazəup. ui guatanə imazarəp adapa
bahya qazçəua, urt aybagiə rəiua ua ieicəqa-
zarəup, mamzar lər rɣəlom (ałər rtaxxaranə
enəqau).

adapa çla adackua alda xara iça-
ləuam, xəxi awəyranəi awə awənnakəloig, dara
iɣərpsoig. aqla afatawə iɣtazar, iɣəkənə igəloig.
adapara uəs azəmukua axə enauɣxa, iɣərpša-
nə, ieilaɣnə uzələmsua igəloig.

iqou p adapa jlabzikua ieipşkuam xazj lakua.
iaadərua zəbonə tbaau ada, iqou p abouə ssanə
ioune izmougə. ui eipş iqou axugə eihaup,
axa makɣana ui aqra irələtam.

aqlakua iara sortk, ialuugio iryou aboua
ialou aefirp zet alcia eigraxom, a'omatp fyə
iaxəu amugio eigraxom; ui guatanə imazaroun
adapa bahya wəc napalazkəua. çara—derra
ausharta iaualeup hapxiaqa iara iazkəu adapa
aazartakua rəqaçaraan adapaçla sortla leionkou
ralxra.

adapa jlabzia aagləx eharak iataxnə ialçə-
ua aprodukt—kunagala iryou abonoun adapa
içaləua afərgio amedicinaç iromarou zet jnək
alçoiç, axa ari ul aqra uayə dazguquəam

adapa bonə—rya ztaxəu, iazçaaua esaaira
rəzhaua ialagəeiç. heidkəlaçə mçxu aiçəçra
napazərkəz akonservp aagləx irəjazənə iagə-
ua ialagəeiç, nasgio oje ilakudərgəluə jlər rə-
faç axəqarçəua aqpsqaçarta-fabrikagio. ui ab-
onə rəlarçəuoiç afaçkuei akonservkuei: akuacp,
əpsəçp, autratəçp.

alarçarei axəarxuarei

adapa jlabzia axanəç azia xuyoun (malala
azia), ubranp ikunəgalt, iaxizeit adgiəlbjara
mşən (sredizemnoe more) agaçakua raxigio.
ibnaknə iqakoun francia aladaxio, anglia, şve-
caria, irlandia, şotlandia rəçgio; hara hçə ia-
xəqakou mərtałara zakavkazie, amşən eikua
agaçə (soya açənçə) nas krim. amşən aqnoç
200-300 meçra reiha exharakəm alaçurakua
rçoun iara axgəluə. əpsnə əplantcia jəçkua
rçə içərpsanə ibnaknə iəxgəlou rəçoun, əqua
ampən, bərcx ha iaxaltou axuə aqnə iğəlou

itəpnsarano 100 ga rəənza adgiəl açakno. farda dgiəl tbaa açakno itəpnsano exgəlakou agərələn, zugdid (jərgiət) araion aƣə, urta ha izəstou alxa alapanə, xetai caili akətəkua raaiguara. aguraa rəə adapa çla əqou rəə saqavaxai lanuxutai akətəkua rəə. imerətəla iqon kutaf akalaki aaiguara.

adapa çla bzia iaboit əlaşarei apxarei, ubri aqnəroun charak axuə aladaxi amərəapxastaxi izeitahəru. iaxanəmaalua anət ha əqam, axa eha iɣnə əzhauit anət exəpškau, əpsləmzi aborani examou. azə zəmbua, azə zəkutua anət iara iazeijou.

adapara bnəkua itəpnsano exəqou əqazar, abonə ƣərxəuot, mamzar iqazəroun iara ubri iazkəu aplantaciakua.

ibnak—təpnsano igəlou adapa çla iƣəxəu abonə kulturala iaazou açla abonə ačkəs ieiɣou: eiha ikiakou, apşə eiha iɣəfəu, aƣə ui aqra imcxum, nasgə iaazxua irtəxəu eipş əprodukcia ieipşnə ibzianə iaanaftəuam, abonikua eiqram sortla ieipşəm. agrələn ibnak—təpnsano iqou adapəra akulituraƣra ahasab nəqurgəuot: egiərt açlaakua zəgə alərxəuot, açla jətkua rlapkna əçaxərttuot axƣarax yelrazə, idratot; adapara şəibakəu atəp xəqara iřəuot, qarək xəşəkusa rəla znə abonə ƣərxəuot, aşkusan abonə zəƣərxəz auqastka 2 mətək iyahraknə ixərttuot. abas izəznəqua adapara abonə sortla ieləuot, axa iaanaftəu abonə esaaira iməuxəuot, ahəq iamac şamou,

kulturala iqaçou aplantacia aharq rajak izla-
ihau eqazam.

ubri aqnəp ieionəup exalşəua iara iazkənə
adapa plantacia wəc qaçazar. hāra ataxəmkua
idərup, ipəłəup ul aplantacia iadəu aqabaa işa-
psou.

aitahaṽ azə ilaçazarəup ajla, ma açla dəu-
kua rdac iaxəlçəz apat zməu əçxzarəup.

aazartakua

adapa çla anəłtua aprel anṽamtei mail rzo-
up, atər (aguaon) aca eips aṽə zkuəu itəuoiṽ,
iqaloit okṽiabri noiab'i rzə. ajla ilasnə zṽəona-
ra, zaara bṽasəua akəəup, ui aqnəṽ ajla irla-
snə aazarta aṽahakua rṽə ilaçatəəup, ma ap-
sləmz jaakəi iare ieilrəxnə aiəşqik itapsanə
irgəlatəəup. exəlauçəuazaalagie aguaon aṽə iaku
amṽṽəup, mamzar aara iagxəuoiṽ. 750 guaon
(jlaç) kilogramk galoit.

ajla exəlarçəua aṽahakua rṽə anəł pşkazarəup.
nəłapfranə iqazara pslemzi auacəi amazarpəup.
aṽahakua rətbəara meṽrak əqəzarəup. ajla zta-
rpsəua aṽəonakua 25 sm. rəbṽazarəup, ajlakua
10 sm rəbṽazarəup, 2 3 sm içazarəup. ajlakua
axəlau anəł aaiqra ṽnə aṽahakua xəxi ilərxiəgzanə
ayac ma apsa bonə ma apaguam jaakə 5-6 sm.
ajpara atənə irəkupsatəəup, aṽəkəra ankəlarazə,
izban akuzar, ajla exəlou anəł ezkiənagi iṽaa-
kəzarəup. ajla enəlaçatəu wəyratəgalan ajla
şərqufəlagi eips okṽiabri noiabri rzəup. egii
wəyrəgalan azə ajla iaaz ieitagənə aazartaxi

ieitahaṭəup. atəp nagzaṭə ieitouhaanza iara
exaaz iqəzargı qaləuoit, axa usqan alaçarta
atəp raja ataxəup, nasgıə ui aqra ijpənə exə-
eilagəlou auəsura (aforma rətara) uadayxəuoit.

aazartəṭə ieitahaṭəup acla xuykua riadla
40 sm dāra ibrtaçəua, ariadkua—70 sm., rala-
ra rəgəmzaroup, anət ezkiənagi ipşkazaroup.
aazartaṭə anət lasəzaroup, ipşkazaroup, auac
mayəmkuə iamazaroup. acla xuykua ara 2 şə-
kusa iqazaroup, nas ilagaəṭup aplantaciaxı na-
saza exgəlazaəşa atəpaxı.

aplantaciakua

adapa jlabzia iayhaueit 18° C. rəənza; anət
zeipsrazaalagı uadays iakəuam, azə exəkuṭəua
azeijoup; apşagıə apərxagam. ijpənə uayə dza-
ləmsəua ieitahazargı qaloit. lassə lassə ixəur-
ṭəṭəuazargı, mcxu ixəurṭəṭəargıə iapərxagam:
aparkkuə rəe aforma ɥədakuə atanə idərqu-
doit, ampəl pşra, akonus pşra, apiramida pşra
ubas eg. abas aqazəlakua iamou rəqnəṭ uayə
ialəirşara enərajaxa iqaləuoit apsnə aṭəura-
nət eişəmtrakuei adgıəl eiqramrakuei zlamou
ala adapa plantaciakua qaçazar. abahıya ayna-
uçqa ieitahau apşa xıtaṭa iaɣnaxıyaraşə, nas-
gıə aandra aurazə iqaləuoit azra axəku ijpənə
ikuhazar, akər iapsou ačiaakua rzə iaxmaṭam
atəpkua rəṭə ieitahazar qaloit. us egia iqəzargı
abon sort bzia ekşport iana laşa sounda ha
uay danaştou, abonə içegı ibziazṭəkuaşa raha-
sabkua kəzaroup.

adapa jlabbzia iataxəu alašara, apxara ad-
giəl bzia. abart rəla eneikula abonə aſyə eha
ixaaxoiſ, irakitoiſ, apstə bzianə icərcərua iqā-
loiſ, us enəqala aagləx azgiə dərə ibziaxoiſ
ubas iqalar uayə enitaxxa, adapa ɟla eitahaza-
roup alada ma alada mərtalaraxi ixau anaara
amərkədsəlartəwə, mɟxu irəjnatəm, adgiəl ui
aqra ipsəlamzar, artəra atatəup, zegiə reiha
ianaalua ipssou, azə axəkumtəua apsləmzi
akjəri riua axamou, urt examam—azə ikuna-
həlaz aɟləmz zlou (aliuvialıſ).

adapa ɟla xuɟkua eitarhaueiſ wəyratagalan
atzakuakua rəwə; atzakua atbaara 70 sm amo-
up, aɟaularagiə 70 sm., exəeivagəlou mətɾa-
kəi bzakəi rəbazaroup, ariadkua—2 mətɾak.
atzakuakua ztəup şaxmat formala ariadkua
dəkuɟatəup ayadanſ alada rxə rxanə. aɟlantacia
us mɟxu amaɟam: etaxxa cpxiaza pxənra
3-4-ſ wəla ma wəgala aratara. ɟabərgnə, dərə
aɟlakua aforma rətanə rərqudra adərə ataxəup.

abonə aſəxra məntalaxap ha aɟla ayadaza
iourətom, 2 mətɾak iyahraknə ixərɟtaloit; agan
maxukua 30—40 sm. eiha aua rəmtakua ixər-
ɟtoit. abas irqudu aɟla ašapaqnəp amaxukua
abonə eipsnə ieicəwəloit, alašara, ahaua eip-
snə irouoit, ubri aqnəp abonə iəaluagiə ieiq-
ranə, ieipsnə, ieicəbzianə iqaloit. iharakəu aɟla
ašapaxi iəou abonəi akujaxi iəoui ezeipsxom;
ubri aqnəp urt eilapsamzaroup. aɟəkı forma ana-
mougıə ieilaɟjoup azə abonə eipsnə iaanaftom.

adapa jlabzia anlantacia 40—50 şəkusa
 rşənzagı iqazaauoiş, amala esəşəkusa iagmət-
 kua artəra aiularon azhara eiçamxarazə. rşəras
 zegiə reiha iazeionup azotş, ui aqla azhara
 işazeionu eipş, abongie cərcərua, irakitəua eha
 afyə xaa amanə iqanaçoiş. ubri aaməftaxı rşə-
 ras işgiazam auac, axua. auac anəqam iqauçar
 qaluoit asuperfosfat, asernokisli ammonii. aka-
 liinaia solı ma siliviniş esəşəkusa gekşark iagoit
 asuperfosfat 300 kg., sernokisli ammonii—
 600 kg., kaliinaia solı 300 kg., asuperfosfat
 vəuratagalan iataşəup, egjərt yəqara işanə
 iataşəup: abza—aapən, adapa azhara ennalag-
 əua, egii abza—iiyli anşamtazə abonə aşəxra
 enalagalaşa alamtala. adapa çla artəra atara
 maqtana inagzanə ipəlam; ui zdəu aorganiza-
 ciakua irualəup inagzanə ipəlaracə

adapa çla pərxagas iamou aşuışovka, aqlia
 art zənzak irkşəuoit adapa maç azuəmkuə, iei-
 larxanə, pşagiə azaləmlıua enəqau. urt rəkux-
 razə polisulıfişi agaz emulisiei rəkupara enə-
 qalua abonə enşərxlagiə aştaxı oup, işərxəua
 abonə art axuškua akumşarəup.

abonə vəxra

anlantaciaşə abonə vəxra enalagəua adapa
 çla axəşəkusa anaaçlagiəup; abonə rqudra ku-
 nagala iqaçalazar, esəşəkusa abonə vəxuxlargiə
 qaloit. abonə vəxra aamta avgust inarknə mai-
 nza iqəup. ixərttoit amaşa xuykuə 5—6 bonə

zmou, açla dœukua rœœ amaxukua 5—8 milli-
metr ilnougœ. çlakœ œœkusek, iamœoit iazou
3 kg. rœgnœœa abœœœ, enyalagœ iqaloit 1,7 kg.;
aryaraan iaœœœœit 45 proc. rœœnœœ.

ieizərgaz abonə dərayoŭt apša pkəmkuə
exaaiua axəbrəwə; amrəwə aryara qaləzom,
apšrə agoŭt, iyaŭxoŭt abonə ɕəoiənə ikupsa-
zaroup, wnak 3—4-nŭ ieilrəxrəup. abonə ayara
iataxəup aamta 2 mšə indərkənə 2 mŭebŭa
rəənə, amš zeipšrou ala. abonə anwəxəup
amš anbziau oup; abonə iəbaazou aryarta
enəkurpsaləgi, ikəlyəŭtəənə ieiləwraənə iqalə-
yoŭt. us iqau akonservŭ fabrika iadnakəlazom.

abonə enyalagı amatakuə, amaxukua alxnə
apress (eilaqəga) iarknə 80 kg. iqou ʔahara-
kuənə amyakuçarazə irxəianə iqarçoiʔ. amaʔa
xuukuei ui aqra ibziam ha abonkua ialərxəzi
irxxəuoit, ubrigiə exxuartou əqoup.

şəkusek, adapara plantacia 1 ga iqou iaa-
naftoiť iryou abone 3 4 tonna rəanza. ton-
nak abou ya 1933 şəkusa aan akontrakťacia
axu ala iqanaçəuan 4000 man. us anakuxa
1 ga iaanaftəua abone axu qələuoiť 12—16
nəzəki manat.

aplantaciaŋ adapara iŋalua abon esəşəkusa
əfəxra şəqalua pərtaxeit; amala, xəxi işahhaz
cipş aplantacia iagməŋkua kunagala iqaçala-
zarop, eharak, aqla aforma impsaxkua kuna-
gala abonə əfəxsa, apqasa dərzaroup

həntkarəa r'organizaciakua adapa cła kuli-
turala aqaçara oje şaqa rəxşəy azcanə iqou

ala, aueskua iamou eharak, maşənala aqaçara
(mexanizacia) ialagara iqou, zegi rapxia aqə-
xrei aryarei rəə; usqan axu izlahazrou may-
xoit, iara aqazəlagio eioixoit.

eharak afa y iazkəu abonə adagi, adapa
jlabzia iahnatoit aefirə zeti (ikubənə icoua)
azet jpei (ikumbua). adapa bonə aefirə zet
zaqa imcxunə ialou agra afa iamougi qbara-
xəuoit. ui ialoun abonə 0,9 proc. abonə şazou,
aualka andərsuacips, akuab itaçanə endərşlagi,
aurki ialanə iaaiuoit aefirə zet. ari azet aag-
ləx rajak iazguaqəuam.

adapa çla iqəlua ałər işazou ieilaquaquənə
endəryalagi ialçeuoun azet jpa. ui azet qum-
lətun axiləips, kristall ssacas eilanə, apstə
haskiən pştəu, afa xaa mcxun, iaşoun, abali-
zam giam amoun amedicinaqə inəqurgəuoit,
abobkə xilə ha iaštoun. xaxi irxiərşsueit, apşa
iakəz axiaa axəimou exiərşoit. aqəxaraan irxi-
zlua amedicinə sapangio alərxəuoit ari azetgio
zaqa rtaxəu axpxiazar rajam.

adapa jlabzia afa znəu alitəratūra dara
imaqun. hara iahtaxəz, akər iahzapsaz znəu
atqukua abart rou: a. x rollov iyəmta; „asubtro-
pikətəi egiərt akəriapsou aqiaakuei rkultūra“,
v. k. varlix iyəmta: „aurəst xultəga çiaakua“.

dəvətəlanə alitəratūra aqnəp ari aţemazə
ihaxuarəz guataf xuqkuak akurpşəgai aamtala
itəçəua ikiəpxiui rəə iaabaz rakumzar, uaha
egihpəxiəmleit.

621